

Vad gör EU för miljön? – Rollspel

Studiematerial om EU och riksdagen

FOTO: TT NYHETSBYRÅN

Innehåll

Vad gör EU för miljön? – Rollspel	3
Introduktion	3
Vem bestämmer om skogen: Sverige eller EU? – ett rollspel om miljöfrågor	4
Faktabakgrund	4
Steg 1: Information om uppgiften och indelning i partier	6
Steg 2: Partigruppsmöten	6
Steg 3: Utskottsmöte	7
Steg 4: Efterarbete.....	8
Argumentkort.....	9

Vad gör EU för miljön? – Rollspel

Introduktion

I ett rollspel får eleverna arbeta med upplevelsebaserat lärande och utveckla sina kunskaper på ett interaktivt sätt.

Till temat *Vad gör EU för miljön?* finns ett rollspel om miljöfrågor. Det utgår från ett autentiskt och konkret EU-ärende som har behandlats i riksdagen.

Rollspelet riktar sig främst till elever på gymnasienivå. Vi rekommenderar att rollspelet genomförs i slutet av ett arbetsområde om EU eftersom det kräver en del förkunskaper om EU och riksdagens EU-arbete. Rollspelet kan användas som en examinerande uppgift då det kan kopplas ihop med de betygskriterier i samhällskunskap som till exempel berör analys, argumentation och källanvändning.

Rollspelet tar minst 90 minuter att genomföra. Om du även vill genomföra något av de två rollspelen från temat *Vem har makten?* kan du dela in klassen i två grupper som får arbeta med varsitt rollspel.

Vem bestämmer om skogen: Sverige eller EU? – ett rollspel om miljöfrågor

I uppgiften *Vem bestämmer om skogen: Sverige eller EU?* får eleverna sätta sig in i en aktuell miljöfråga och diskutera frågan i ett rollspel. Rollspelet utspelar sig i riksdagens miljö- och jordbruksutskott och handlar om en subsidiaritetsprövning av ett direktiv från EU-kommissionen. Efter rollspelet finns det diskussionsfrågor för efterarbete. Uppgiften är framför allt tänkt att användas för elever på gymnasienivå.

Tid: 90–180 minuter

Syfte: Eleverna ska utveckla kunskaper om hur riksdagen prövar lagförslag från EU-kommissionen i så kallade subsidiaritetsprövningar. De får även öva sig på att analysera en samhällsfråga ur olika perspektiv och argumentera för en ståndpunkt.

Material (för utskrift): Kort med argument för och emot att EU ska reglera svensk skogsnäring.

Förkunskaper: För att eleverna ska kunna förstå rollspelets innehåll rekommenderar vi att de har vissa förkunskaper om klimatförändringar och begrepp som till exempel skogsnäring, skogsbruk, växthusgaser, fossila bränslen och kolsänkor.

Faktabakgrund

Vad är en subsidiaritetsprövning?

Information om subsidiaritetsprövningar finns i faktatexten *Vad är EU och hur fungerar arbetet med EU-frågor i Sverige?* i lärarhandledningen (se Subsidiaritetsprincipen).

Vad föreslår EU på skogsområdet?

Skogsbruk är en nationell fråga eftersom EU-fördraget inte innehåller någon rättslig grund för en gemensam skogsbrukspolitik. Det finns dock många initiativ och lagar på EU-nivå som indirekt påverkar skogsbruket. De har inte

som huvudsyfte att direkt reglera skogsbruket utan är kopplade till mål om till exempel miljö, energi och biologisk mångfald. Däremot kommer de att leda till att skogsbruket på olika sätt behöver regleras för att målen ska kunna nås.

Det finns många initiativ på EU-nivå som på olika sätt rör skogen. Ett av dem är EU:s skogsstrategi för 2030 som är en del av EU:s gröna giv och som ska hjälpa EU att nå sina mål för både bevarandet av biologisk mångfald och minskandet av utsläpp av växthusgaser. Syftet med strategin är att öka kvaliteten och kvantiteten på skogen i EU. Strategin syftar till att både skydda befintlig skog och återställa skog som har avverkats eller på annat sätt förstörts. Dessutom ingår att skogens resurser ska användas på ett hållbart sätt, till exempel genom en hållbar produktion av träprodukter och biodrivmedel, vilket innefattar begränsningar av bland annat kalhyggesbruk.

Ett annat initiativ är EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030. Den innehåller bland annat ett mål om att minst 30 procent av EU:s markyta ska skyddas, vilket också innefattar skogsmark. Strategin anger att särskilt urskogar och naturskogar, det vill säga skogar som länge har varit opåverkade eller som aldrig har påverkats av människan, ska skyddas. De utgör en liten del av EU:s skogar men står för en stor del av skogarnas totala biologiska mångfald och koldioxidupptag.

Ett exempel på lagstiftning som har antagits på EU-nivå och som påverkar svenskt skogsbruk är den reviderade LULUCF-förordningen, som är en del av 55 %-paketet (Fit for 55). LULUCF är förkortning för *Land Use, Land Use Change and Forestry* (markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk) och handlar bland annat om att införa bindande krav på hur

stor kolsänka dessa sektorer ska bidra till i alla medlemsländer.

Som en del av strategin för biologisk mångfald har EU-kommissionen lagt fram ett förslag till förordning om restaurering av natur. Förslaget handlar om att återställa naturområden, till exempel skogar, våtmarker och sjöar. Senast 2030 ska restaureringsåtgärder ha vidtagits för 20 procent av EU:s naturområden. Förordningen diskuterades i riksdagen under 2022 och är utgångspunkten för debatten i detta rollspel.

Förslag till förordning om restaurering av natur

EU-kommissionen presenterade förslaget till förordning om restaurering av natur i juni 2022. Förslaget diskuteras nu i ministerrådet och Europaparlamentet.

Sveriges riksdag subsidiaritetsprövade kommissionens förslag i augusti–september 2022. Det var miljö- och jordbruksutskottet som gjorde prövningen. Majoriteten i utskottet ansåg att förslaget stred mot subsidiaritetsprincipen och att riksdagen därför skulle lämna invändningar i ett så kallat motiverat yttrande till Europaparlamentet, ministerrådet och kommissionen. Tre partier – Liberalerna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet – höll inte med majoriteten och lämnade in en gemensam reservation där de yrkade att riksdagen inte skulle lämna ett motiverat yttrande.

Utskottsmajoritetens ställningstagande var att det inte finns någon rättslig grund i EU-fördraget för en gemensam skogsbrukspolitik och att det nationella självbestämmandet i dessa frågor måste bibehållas. I utlåtandet från utskottet framhålls även att skogspolitiken blir effektivast om den bestäms på nationell nivå, eftersom alla medlemsländer har olika förutsättningar och själva kan ta bäst beslut utifrån dessa. Dessutom menade utskottsmajoriteten att det skulle innebära en detaljreglering som går utöver vad som krävs för att uppnå målen med

förslaget, vilket inte är förenligt med proportionalitetsprincipen.

I den gemensamma reservationen av Liberalerna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet framgår att partierna anser att förordningen inte strider mot subsidiaritets- eller proportionalitetsprincipen. Liberalerna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet menar att de partier som ställt sig bakom det motiverade yttrandet inte ser de stora problemen med minskad biologisk mångfald och att Sverige inte tar sitt ansvar för att bidra till att lösa dessa gemensamma problem. Det lyfts till exempel fram att restaurering av natur kan bidra till att binda kol, minska utsläpp och öka motståndskraften mot extrema väderförhållanden såsom torka samt på olika sätt främja den biologiska mångfalden i våra naturområden. Dessutom menade de tre partierna att restaurering av ekosystem kan medföra socioekonomiska fördelar som till exempel hållbara jobb.

Mer information om ärendet hittar du här:

Förordningen om restaurering av natur:
eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:52022PC0304.

En sammanfattning av ärendet från EU-kommissionen:

environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/nature-restoration-law_sv.

Europaparlamentets sammanfattning av lagstiftningsprocessen:

[oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2022/0195\(COD\)&l=en](http://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2022/0195(COD)&l=en).

Riksdagens subsidiaritetsprövning av ärendet (utlåtande, beredning, debatt och beslut):
www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/utlatande/subsidiaritetsprovning-av-kommissionens-forslag_H901MJU32/

Parti	Antal mandat per parti	Antal ordinarie ledamöter i miljö- och jordbruksutskottet	Partiernas ståndpunkter vid förutbestämda åsikter
A	Minst 5 elever	5	Strider mot
B	Minst 4 elever	4	Strider inte mot
C	Minst 3 elever	3	Strider inte mot
D	Minst 3 elever	3	Strider mot
E	Minst 2 elever	2	Strider mot

Steg 1: Information om uppgiften och indelning i partier

Tid: 20 minuter

Berätta för eleverna att de ska få delta i ett rollspel där de ska vara riksdagsledamöter i miljö- och jordbruksutskottet och att de kommer att delas in i fem fiktiva partier. Partierna ska ta ställning i frågan om EU ska kunna påverka svenskt skogsbruk, det vill säga göra en subsidiaritetsprövning. Berätta om syftet med subsidiaritetsprövningar, hur de går till i riksdagen och vilken roll utskotten har. Eleverna kommer först att ha partigruppsmöten och sedan ett sammanträde i miljö- och jordbruksutskottet där de fem partierna möts i en debatt om frågan.

Dela in eleverna i partier enligt tabellen ovan och berätta att grupperna representerar partier i riksdagen. Partierna får namn från parti A till parti E. Det är fiktiva partier och motsvarar inte några av riksdagens riktiga partier. Se gärna till att partierna är olika stora (A störst, E minst osv.) för att rollspelet ska bli så likt verkligheten som möjligt.

Du som lärare väljer om partierna redan från början ska en bestämd åsikt i frågan eller om eleverna i de olika partierna själva får välja ståndpunkt. Det kan vara enklare för eleverna om du som lärare redan på förhand bestämmer vilken ståndpunkt alla partier ska ha. Förslag på vad partierna ska tycka finns i tabellen. En fördel med förutbestämda ståndpunkter är att eleverna under partigruppsmötena kan använda hela tiden till att sätta sig in i argumenten

och söka mer information. En annan fördel är att partierna kommer att ha olika åsikter i frågan. I ett upplägg där eleverna själva får välja ståndpunkt för sina partier finns det risk för att alla partier kan tycka likadant, och då blir det ingen riktig debatt i rollspelet. En nackdel med förutbestämda ståndpunkter är dock att resultatet redan är bestämt på förhand, om inte något parti ändrar åsikt under debatten.

Steg 2: Partigruppsmöten

Tid: 20–30 minuter

Berätta för eleverna att de ska ha partigruppsmöten där alla ledamöter som tillhör ett och samma parti träffas. Berätta sedan om vad EU:s förslag som rör skogen går ut på. Grundläggande fakta finns i faktatexten ovan. Du kan berätta i stora drag om initiativ och förslag från EU som påverkar skogen och behöver inte gå in i detalj på konkreta förslag. Det gäller även för den diskussion som eleverna ska ha. De behöver inte diskutera ett specifikt förslag utan kan diskutera hur initiativ och förslag från EU kommer att påverka svenskt skogsbruk. Eleverna ska komma fram till om de anser att EU ska kunna stifta lagar som påverkar svenskt skogsbruk eller om det ska vara en nationell fråga för varje enskilt medlemsland.

Nu är det dags för partigruppsmöten. Partierna ska i denna del av rollspelet inte samtala med varandra, så se till att grupperna sitter separerade. Dela ut korten med argument för och emot till alla partier. Om partierna ska ha en bestämd åsikt från början berättar du för

respektive parti hur de ska ställa sig i frågan (se tabellen). Låt därefter alla partier sätta sig in i och diskutera frågan. Till sin hjälp har de korten med argument, men du kan också låta eleverna söka mer information på egen hand, till exempel i form av forskning och statistik som stöder deras ståndpunkt. Eleverna får gärna komma på egna argument. Det är viktigt att alla elever har koll på vad partiet tycker i frågan och därmed kan delta i den efterföljande debatten.

Steg 3: Utskottsmöte

Tid: 40–60 minuter

Förberedelser

Möblera rummet så att eleverna kan sitta tillsammans runt ett bord eller flera bord som har satts samman i till exempel en U-formation.

Alla partier ska utse ordinarie ledamöter till miljö- och jordbruksutskottet. Tabellen anger hur många ordinarie ledamöter varje parti har i miljö- och jordbruksutskottet. Varje parti får bestämma vilka som ska vara ordinarie ledamöter och vilka som ska vara suppleanter (ersättare) i utskottet.

Sammanträdet i miljö- och jordbruksutskottet kan genomföras på två sätt:

Om du vill göra rollspelet i helklass deltar alla elever i debatten – både de elever som är ordinarie ledamöter och de elever som är suppleanter. Då får alla elever under samma möte debattera frågan och ta ställning till den (i verkligheten får suppleanter delta på utskottens möten, men de får inte yttra sig i de frågor som diskuteras).

Om du vill göra rollspelet mer likt riksdagen, där endast de ordinarie ledamöterna får delta aktivt i diskussionen i utskottet, kan du genomföra rollspelet i två omgångar (om du vill att alla elever ska få större möjlighet att komma till tals). Dela då upp klassen i två jämnstora grupper och låt båda grupperna utse ordinarie ledamöter för

sina partier till de två sammanträdena i miljö- och jordbruksutskottet.

Oavsett vilket upplägg du väljer ska endast de elever som är ordinarie ledamöter delta i omröstningen i slutet av rollspelet.

Genomförande av utskottsmöte

Berätta för eleverna att de ska diskutera om EU ska reglera svensk skogsnäring och om de tycker att det bör lagstiftas på EU-nivå eller på nationell nivå. Du som lärare är ordförande och öppnar mötet. Låt alla partier kortfattat redogöra för sin ståndpunkt och ge *ett* argument för varför de tycker som de gör. Därefter är debatten fri och eleverna får begära ordet av ordföranden genom handuppräckning. Partierna har nu möjlighet att tala för sin sak, lägga fram argument och ställa frågor till andra partier. En riktlinje för längden på debatten kan vara 20–30 minuter.

Efter debatten ajourneras mötet för överläggning i 5–10 minuter. Under pausen ska alla partier samlas var och en för sig – både ordinarie ledamöter och suppleanter – och prata ihop sig om vad de tycker om de andra partiernas åsikter och slutgiltigt bestämma hur deras parti ska rösta. Det är möjligt för partierna att här ändra sin ståndpunkt, men då behöver hela partiet vara överens.

Avsluta diskussionen med att alla partier har ett kort slutanförande där de sammanfattar sina viktigaste argument. Sedan är det omröstning i utskottet. I omröstningen röstar eleverna antingen för eller emot om de tycker att förslaget strider mot subsidiaritetsprincipen. Räkna antalet röster för och emot. Endast de 17 ordinarie ledamöternas röster ska räknas. Suppleanter får inte rösta. Påminn eleverna om att ledamöter oftast följer partilinjens, det vill säga det förslag som partiet har enats om.

Om resultatet av omröstningen i utskottet blir att förslaget strider mot subsidiaritetsprincipen ska det även ske en omröstning i riksdagens kammare, där alla elever (inklusive suppleanter) får rösta. Dock kan du som lärare här förtydliga

att resultatet av omröstningen i kammaren i de flesta fall blir detsamma som i utskottet, eftersom mandatfördelningen i utskottet ska spegla kammarens fördelning. Efter att rollspelet är avslutat kan du som lärare sammanfatta vad resultatet innebär – om Sverige ska lämna ett motiverat yttrande till EU-kommissionen eller inte. Du kan även berätta om vad som krävs för att EU-kommissionen ska tvingas att ompröva sitt förslag.

Steg 4: Efterarbete

Tid: 10–30 minuter

Vad händer i verkligheten?

Berätta för eleverna hur miljö- och jordbruksutskottet ställde sig i fråga om kommissionens förslag till förordning om restaurering av natur. En sammanfattning av ärendet finns ovan.

Bra att ta upp om subsidiaritetsprövningar efter avslutat rollspel

- Hur många subsidiaritetsprövningar görs i Sveriges riksdag varje år?
År 2022 prövade riksdagen 119 lagförslag från EU. År 2021 prövade riksdagen 79 förslag och 2020 var det 81.
- Hur ofta ändrar kommissionen sig till följd av parlamentens motiverade yttranden?
Sedan 2009, när subsidiaritetsprincipen infördes genom Lissabonfördraget, har tre förslag uppnått tillräckligt många invändningar och därmed fått ett så kallat gult kort. Vid ett av dessa tillfällen valde kommissionen att dra tillbaka sitt förslag.

Avslutande diskussionsfrågor

- Vilka konsekvenser kommer en gemensam EU-lagstiftning som indirekt reglerar skogsbruket att få (på individ-, grupp- och samhällsnivå)? Vilka fördelar och nackdelar kan det finnas med en sådan lagstiftning?
- Skogsfrågan är en omdebatterad fråga där det finns starka intressen på båda sidor. Därmed är lobbyism vanligt inom detta område och

kan ha en stor inverkan på hur EU-förslag utformas. Vilka för- och nackdelar finns det med lobbyism?

- Vad är mest demokratiskt – att beslut fattas så nära medborgarna som möjligt eller att det är så många som möjligt inom EU som får vara med och påverka? På vilka områden krävs det gemensamma beslut och på vilka gör det inte det?
- Andra medlemsländers parlament har oftast inte samma inflytande som riksdagen har, eftersom riksdagen prövar alla förslag från EU-kommissionen medan andra länder bara prövar vissa förslag. Vilka för- och nackdelar finns det med Sveriges upplägg?
- Borde EU-samarbetet fördjupas i fler frågor, som till exempel kultur och utbildning? Vad finns det för fördelar och nackdelar med ett fördjupat samarbete?
- Få subsidiaritetsprövningar leder till att EU-kommissionen behöver se över sitt lagförslag eftersom det sällan är tillräckligt många länder som lämnar motiverade yttranden. Vilken betydelse tror ni att subsidiaritetsprövningar har? Anser ni att de nationella parlamenten borde ha större möjlighet att påverka lagförslag? Varför eller varför inte?
- Om Europaparlamentet och ministerrådet godkänner ett förslag måste alla EU-länder införa det i sin lagstiftning. Ministerrådet fattar ofta beslut genom kvalificerad majoritet (minst 55 procent av medlemsländerna ska rösta för ett förslag, det vill säga 15 av 27 länder, och dessa medlemsländer ska utgöra minst 65 procent av EU:s totala befolkning). Det innebär att medlemsländer kan tvingas att genomföra EU-lagar de inte håller med om. Vilka fördelar och nackdelar finns det med att ministerrådet i många frågor fattar beslut med kvalificerad majoritet? Borde enhällighet användas i större utsträckning? Varför eller varför inte?

Argument för

Skogen är en naturlig kolsänka. Trädens fotosyntes gör att de fångar upp en stor mängd koldioxid från luften. Om stora områden skog kalhuggs försvinner denna möjlighet att minska mängden koldioxid i atmosfären. Dessutom släpper ofta marken ut mer koldioxid vid kalhyggen än skogsmark. Även om nya träd planteras tar det lång tid tills träden är tillräckligt stora för att fungera som en kolsänka.

Skogen är ett naturligt ekosystem och bevarandet av skogen är avgörande för att behålla den biologiska mångfald som finns där. Naturskog, det vill säga den skog som är orörd och som har växt fram under lång tid, har större naturvärden än planterad skog. I naturskogar är artrikedomen stor med många olika växt- och djurarter. Dessutom ger naturskogen socio-ekonomiska fördelar såsom naturturism och naturupplevelser för både svenska medborgare och besökande turister. Svenskt skogsbruk bidrar till en skog med få trädarter. Naturskog huggs ner och ersätts av planteringar med samma trädart, vilket leder till en minskad biologisk mångfald i skogen. Avverkningen av skog ökar år för år och enligt myndigheten Skogsstyrelsen nådde avverkningen rekordnivåer 2021 och uppgick till knappt 97 miljoner kubikmeter.

Ett gemensamt beslut på EU-nivå är vad som krävs för att lösa ett stort gemensamt problem. Att inte se detta som en fråga som behöver lösas av EU-länderna tillsammans förminskar de problem som avverkning av skog medför. Avverkningen leder till minskad biologisk mångfald. Den som argumenterar för att skogsfrågor är en nationell fråga bortser från en viktig aspekt: skogspolitik är miljöpolitik, och miljöpolitik är ett område där EU och medlemsländerna har delad befogenhet. Problemen med minskningen av den biologiska mångfalden och de konsekvenser som den medför är gemensamma och därför bör även lösningarna vara det.

Argument mot

Den svenska skogen är central för svensk ekonomi och svenska företag. Sverige är en stor producent och exportör av papper och trävaror. Ju mer skog som ska skyddas, desto mindre av dessa produkter kan produceras. Det kan leda till att många inom skogsnäringen förlorar sina jobb, att exporten minskar och att Sverige därmed förlorar sin ledande ställning inom skogsindustrin och får minskade exportinkomster, vilket i sin tur skulle påverka Sveriges BNP negativt.

Klimatförändringarna kräver en grön omställning. Ett sätt att ställa om är att ersätta fossila bränslen med biodrivmedel som utvinns från träd. Om Sverige ska kunna nå sina och EU:s klimatomål måste den svenska skogen kunna användas till att producera biodrivmedel. Efterfrågan på annan träråvara, som till exempel virke, kommer dessutom att öka mycket de kommande åren. Att använda trävirke i till exempel bygget av hus har en lägre klimatpåverkan än att bygga med andra material.

Skogsfrågan är en nationell fråga. Det är upp till Sverige och svenska skogsägare att bestämma över sin egen skogsmark. EU-kommissionen överstiger sina befogenheter när den lägger fram förslag som reglerar medlemsländernas skogar. I EU-fördraget finns inte skogspolitik med under delade befogenheter. Självbestämmandet måste respekteras. Sverige vet vad som är bäst för sin skog och är i framkant när det gäller hållbart skogsbruk. Alla länder inom EU har olika förutsättningar, och det finns ingen förstälse och insikt på EU-nivå i fråga om vilka unika förutsättningar som svenskt skogsbruk har. Sverige kan på egen hand och utan inblandning och detaljstyrning från EU uppnå de värden och mål som EU-kommissionen har satt upp.

